

УДК 811.161.2'373.43:355.

ЛЕКСИЧНИЙ ФРОНТ. НОВІТНІ НЕОЛОГІЗМИ - ВІДЗЕРКАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ірина ВЕСЕЛОВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент Юлія ДЕМ'ЯНЧУК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Україна сьогодні переживає часи, коли біль і страждання змінюються мужністю та незламною вірою в перемогу. Повномасштабне вторгнення, що розпочалося у 2022 році, залишило незгладимий слід у душах кожного, хто любить цю землю. Це не просто військовий конфлікт, а боротьба за свободу, ідентичність і майбутнє нації. Кожен звук сирени, кожна історія про втрати нагадують нам, що навіть у найтемніші моменти існує світло надії. Саме ця надія, злиття болю і віри, знаходить відображення у нашій мові, яка стає засобом об'єднання та вираження глибоких емоцій.

Українська мова завжди була серцем нації, символом культури та історії. У часи кризи мова набуває особливої сили: вона несе пам'ять про предків, єднає людей і допомагає зберегти національну самобутність. Сучасні виклики змушують нас шукати нові шляхи для вираження складних почуттів і реалій, що робить появу неологізмів особливо актуальною. Неологізми – це не просто нові слова; це мовні маркери, які відображають трансформацію суспільства, його стійкість і прагнення до свободи. Вони виникають там, де традиційні лексичні засоби не можуть передати всю глибину переживань, породжених війною.

Вони найменують нові реалії й поняття, людей та їх чесноти. Кожне слово відображає те, що знайоме всім українцям. Крім того, вони підкреслюють особливу характеристику їх авторів: образність мислення, здатність переосмислення дійсності та велике почуття гумору, з якими безперервно виникають нові метафори чи метонімії, звужуються чи розширюються попередні значення слів тощо. Природно, що така резонансна подія, як повномасштабне вторгнення Росії в Україну, призвела, серед іншого, й до нового сплеску словотворення.

Охарактеризуємо неологізми в Україні з початку окупації в 2014 році. Пригадаймо такі слова, як “сепари” і “ватники”, які, по суті, позначали перших колаборантів з часів Революції Гідності. Це ті, хто ініціював та проводив псевдореферендуми, брав участь у незаконних виборах та обирав ватажків терористичних республік - тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Віднедавна закон карає таких жорстко і рішучо.

Ми пишаємося нашими "кіборгами"— незламними українськими захисниками Донецького аеропорту. Це слово стало символом стійкості, героїзму та відваги, міцно закріпившись у світовій історії. Подібно до цього, термін "азовці" асоціюється з воїнами, які героїчно обороняли Маріуполь та "Азовсталь", стримуючи просування окупантів углиб країни. Честь і слава!

Наші ЗСУ і добровольці - взірць для всього світу. Вони - боги війни, справжні нащадки козаків-характерників. Їх не лякають ні “нулі” – лінія зіткнення з ворогом, ні “передок” – перша лінія оборони війська, ні “зеленка” – лісошуга чи будь-яка інша лісиста місцевість, де розташувались військові підрозділи. Вони - захисники рідної держави, тому відчайдушно б’ються як на землі, на воді, так і в повітрі. Чого тільки варті “привид Києва” чи доблесні “Нептуні” – сучасні протикорабельні ракети, якими відправлено на дно морський крейсер “москва”.

Наші звичайці одягають “мультик”, “мультикам”, “цифру”, “піксель”, “термуху” - сучасний військовий одяг; “педали” означає військове взуття. З поширеної зброї в наших героїв – “калашмат”, “покемон”, “шайтан-труба” чи “весло”, зі спецобладнання – “птічки”, “очі” й “ночніки” – дрони й прилад нічного бачення. Традиційно в армії харчуються “балабасами”, а також “ніштяками”, “мамалигою” чи “тушняком”.

Бойові дії отримали колоритні назви: "дискотека" (інтенсивний обстріл), "дзеркальна тиша" (тимчасове затишшя), "прихід" (удар ворога) або "есемеска" (повідомлення про атаку). Російські злочинці, які марили "затридні" (блискавичною війною), отримали назву "чорнобаїти" – на честь епічних поразок у Чорнобаївці. А коли в небі з’являється авіація окупантів, ЗСУ організують "літакопад" – масове збиття ворожих літаків.

Окупанти мають безліч зневажливих назв: "орки", "рашисти", "русня", "свинособаки". Їхні загарбницькі війська називають "z-

окупантами", а їхню вкрадену побутову техніку – "Z-трофеями". У світовому дискурсі закріпився термін "рашизм" – ідеологія, що поєднує імперські амбіції, нацизм і тероризм. Звідси й "герраша" – росія як держава-терорист. Символічним стало й написання "рф" та "росія" з малої літери.

Ненависть, злість і жадова помсти ніколи не зникне, допоки ми пам'ятатимемо жахіття Бучі, Гостомеля, Ірпеня, Бородянки, Ворзеля, Харкова, Чернігова, Маріуполя, Миколаєва, інших міст і містечок, які зазнали великих втрат цивільного населення від окупантів.

На позначення ліквідації окупантів вживають оригінальні неологізми. "Забайрактарити" – спалити ворожу техніку з використанням відомих літальних апаратів. Принагідно варті уваги слова "заенлоїти", "застінгерити", "заджавелінити", котрі, аналогічно відповідаючи наслідкам знищення окупантів з відомих керованих ракет, зенітно-ракетних комплексів чи протитанкових ракетних комплексів, могли би бути використаними також.

Завдяки міжнародній підтримці та появі програми ленд-лізу рівень поваги й довіри до народів світу - надійних партнерів України – зростає. Чого тільки варті нові власні імена та прізвиська. Так, на Закарпатті Джавелінами, Чорнобаївками та Байрактарами почали називати козенят, а Джавеліном та Джавеліною - дітей з Поділля та Київщини.

Війна принесла і новий сленг: "задвухсотити" (ліквідувати), "затрьюхсотити" (поранити), "присвітити" (відправити в інший світ). Як розумієте, звідси й інший неологізм "Е-могила". Нею називають українську державну програму зі знищення рашистських загарбників. Дякуючи ЗСУ, кількість підключень до неї зростає щодня.

До речі, російська пропаганда не визнає втрат свого війська. Ось чому популярними стали такі неологізми, як "потерьнет" – пропагандистське твердження про буцімто відсутність бойових втрат у лавах російських окупаційних військ. А "пултернет" – "автономний" російський інтернет, що прийшов на заміну цивілізаційним можливостям. Цей "ресурс" породив "тристаграм" – автономну російську соцмережу, що прийшла на заміну соцмережі Інстаграм. Санкції роблять своє: варвари повертаються в минуле.

Страх в окупантів викликають наші "бандеромобілі" – бойові автомобілі ЗСУ, що мають підвищену прохідність, вони оснащені великокаліберним стрілецьким озброєнням і мінометами. І не тільки

вони. Так, вороже навіювання породило образ українських гусей, які разносять віруси по світу. А ще вони вигадали “циганів – привидів” – українських циган, які роззброюють окупантів. Але і це не все. Є у нас IT- армія (кіберкозаки, кіберпартизани) – спільнота українських IT-спеціалістів, що працюють для нейтралізації ворога в кіберпросторі під час російського вторгнення в Україну. На жаль, не зникли й наші “диванні війська” – домашні експерти з усіх на світі питань. Цур останнім.

Принагідно зазначу, що визвольна війна в Україні впливає не лише на нашу лексику. Скажімо, і в англійському сленгу з’явилося нове дієслово *Ukrained* – “зукраїнити”. Воно описує суть становища, в якому опинилася росія після нападу на Україну. Автори онлайн-словника англійського сленгу *Urban Dictionary* так описують суть нового слова: коли росія вдерлася до країни, а у відповідь отримала приниження на глобальному рівні. Приклад вживання: “росія була зукраїнена”.

Користувачі онлайн-словника, доступного для користувачів більшості країн світу, запропонували й інші визначення: “коли друга за величиною клептократія у світі, яку очолює розумово відсталий і некомпетентний апарат, вирішує вторгнутися на територію мирного сусіда й унаслідок отримує таку відсіч, що її економіка повертається до кам’яного віку”; “коли якийсь жажливий смердючий хлопець намагається залякати вас, і врешті-решт йому стає настільки важко, що його онуки передадуть ганьбу своїм онукам”. Що тут скажеш: народ скаже – як зав’яже!

Звісно, неможливо війну назвати навіть нейтральними обставинами, що приводять в ужиток нові слова. Однак, воєнні неологізми свідчать як про багатство української мови, так й інтелектуальну дотепність нашого народу, вміння тримати стрій, настрої, дух і волю. А ще – про здатність гостро бачити деталі, справно оцінювати ситуації, характеризувати вчинки людей. Водночас, мовні реакції на нові воєнні обставини є дуже ціннісним етапом подальшого розвитку української мови та країни в цілому.

Кожен неологізм – це голос народу, який говорить про біль, надію та незламність. Нехай кожне слово, що з’явилося в умовах війни, надихає нас на боротьбу за краще майбутнє та пам’ять про тих, хто віддав своє життя за свободу України.

Слово – зброя! Борімося – перемаємо!

ЛІТЕРАТУРА

1. Євген Букет. "Неологізми війни: журналіст уклав «словник». Високий Замок, 28 липня 2022 року. <https://wz.lviv.ua/news/467478-armiainform-v-efiri-natsionalnoho-telemarafonu-rozpovila-pro-neolohizmu-viiny>.

2. Армія. "Неологізми під час війни: які слова активно увійшли до вжитку українців". ТСН, 3 листопада 2024 року. <https://tsn.ua/amp/other/neologizmi-pid-chas-viyni-yaki-slova-aktivno-uviyshli-do-vz-hitku-ukrayinciv-2689416.html>

3. Олександр Авраменко. "Неологізми війни – які українські слова стали найпопулярнішими". https://24tv.ua/education/neologizmi-viyni-yaki-ukrayinski-slova-stali-naupulyarnis-himi_n2720692/amp

4. Словник сучасної української мови та сленгу 'Мислово'. "Неологізм "бусифікація" став словом 2024 року в Україні". MediaSapiens, 6 січня 2025 року. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c2ld5gjjnd1o.amp>

5. Армія. "Від 'прильоту', 'орків' до 'шойгувати" – з'явився словник неологізмів війни". Читомо, 24 липня 2022 року. <https://www.writers.in.ua/article>.

6. Тарас Креміль «Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни». UKRINCORM. <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmimovne-viddzerkalenna-vijni.html>